

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / SENTABR /
9-SON, IV-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, sentabr.
IV-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TARKIBIY SILJISHLAR INTENSIVLIGI VA ULARNING IQTISODIY O'SISH SIFATIGA TA'SIRI	14
Muxamedov Sanjar Husnutdin o'g'li	
KICHIK BIZNESDA YUQORI QO'SHILGAN QIYMATLI SANOAT MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI	21
Ergashev Ulug'bek Karimovich	
SOLIQ ISLOHOTLARI SHAROITIDA SOLIQ STAVKALARINING O'ZGARISHI VA SOLIQ MA'MURCHILIGINI RAQAMLASHTIRISH SAMARADORLIGI	26
Ashirbayev Odilbek Aminbayevich	
MOLIYAVIY BOSHQARUV VA LOYIHALARNI BOSHQARISH INTEGRATSIYASI: LOYIHA XARAJATLARI, MOLIYALASHTIRISH QARORLARI VA LOYIHA NATIJADORLIGI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNING KONTSEPTUAL TAHLILI	32
Abdukarimov Akbar G'anisherovich	
INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNI EKONOMETRIK BAHOLASH VA PROGNOZLASH	37
Almuradov Abdulla	
Aziza Asrorova Oybekovna	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI RAQAMLI BOSHQARISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	43
Nashvanov Jasur Mamat o'g'li	
QISHLOQ HUDUDLARIDA AGRAR SOHADA KREATIV TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	48
Qodirova Noiba Maxmud qizi	
TIJORAT BANKLARINING LIKVIDLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	53
Nazirov Ibrohimjon Sodiqjon o'g'li	
ECONOMIC DRIVERS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN'S GRAIN SECTOR	58
Gaffarova Sarvinoz Muzaffar qizi	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ПРОБЛЕМЫ ФИНАНСОВО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ	62
Сунатуллаева Нозима Ботир кизи	
BEHAVIORAL ECONOMICS IN PUBLIC POLICY AND BUDGET CONTROL	70
Narmanov Ulugbek	
Rahimova Hosila	
Yangiboyeva Oydin	
O'ZBEKISTON SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA BYUDJET XARAJATLARI VA MOLIYALASHTIRISH MANBALARINING 2017-2026-YILLARDAGI TRANSFORMATSIYASI	75
Abdullajonov Umidjon G'ulomjon o'g'li	
ЭКОНОМЕТРИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ ИНФЛЯЦИИ И БЕЗРАБОТИЦЫ НА ТЕМПЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА	81
Нагметуллаев Айдос Абатбай-улы	
TIJORAT BANKLARIDA INNOVATSION XIZMATLARNING MONETIZATSIYA SAMARADORLIGINI BAHOLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	90
Sanayev Javohir Shavkat o'g'li	
SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT TANNARXINI KAMAYTIRISHDA STRATEGIK XARAJATLARNI BOSHQARISH USULLARINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	96
M.M.Muxammadaliyev	

O'ZBEKISTONDA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH VA BOSHQARISHNING HUDUDIIY RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASI	100
Xudoyberganova Dilnoza Anvarjon qizi	
O'ZBEKISTON KORXONALARIDA SUN'IIY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MARKETING FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	104
Jo'rayeva Zarina Kuntug'diyevna	
TAKRORIY VA ORALIQ OZUQA EKINLARI ASOSIDA YER YUKLAMASINI OSHIRISH – SUTCHILIK FERMER XO'JALIKLARI OZUQA BAZASINI KENGAYTIRISH ZAXIRASI.....	110
Ibodullayev Doston Sobirjon o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORIDA VOSITACHILIK MUNOSABATLARI VA MARKETING-LOGISTIKA STRATEGIYALARINI MUQOBILLASHTIRISH.....	119
Djurayev Bekzod Bekmatovich	
AGROSANOAT ISHLAB CHIQARISH RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI VA UNING QIYOSIY TAHLILI.....	128
Raxmonova Sarvinoz Faxriddin qizi	
G'AZNACHILIK TIZIMIDA DAVLAT MOLIVAVIY NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	134
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
DAVLAT XARIDLARI TIZIMIDA BYUDJET MABLAG'LARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	142
Abduraxmonova Mahliyo Nurmamatovna	
TASHQI SAVDO FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: FISKAL NEYTRALLIK, REPATRIATSIYA VA QQS MA'MURIYATCHILIGI.....	147
Almuradov Ne'mat Abdullayevich	
ФАКТОРНЫЙ АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ АУТСОРСИНГА ИТ-УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ И ДЕМОГРАФИЯ	156
Назаров Зиёвуддин Шарофиддинович	
O'ZBEKISTONDA TEMIR YO'L TURIZMINI BOSHQARISH MEXANIZMINI RIVOJLANTIRISH.....	161
Nazarov Ulug'bek Akbar o'g'li	
KICHIK BIZNESNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASHDA BOJXONA MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	167
Yuldasheva Umida Sadullayevna	
O'ZBEKISTONDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	175
Normurodov U.N.	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	182
Toshnazarov Abbosbek Xayrulloevich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA BIZNES-JARAYONLARNI BOSHQARISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI.....	186
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
TIJORAT BANKLARIDA TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	196
Berdiyev Nodir Raxmatovich	
ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА ЗАТРАТ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ГОРНОДОБЫВАЮЩЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.....	203
Ойбекова Сарвиноз Киёмовна	
ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛЬНЫХ КРИЗИСОВ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ АКТИВНОСТЬ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИНВЕСТИТОРОВ: ГЛОБАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ОПЫТ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	208
Хамидова Фаридахон Абдулкарим кизи	
Камилова Севара Анваровна	

GOVERNANCE CAPACITY AND GLOBAL UNIVERSITY RANKINGS IN TRANSITION ECONOMIES: A SYSTEMATIC REVIEW OF UZBEKISTAN IN COMPARATIVE PERSPECTIVE.....	220
Mukhlisa Khamidova	
O'ZBEKISTONDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYAT RISKLARINI SUG'URTALASH HOLATI TAHLILI VA ULARNI KOMPLEKS BAHOLASH USULLARI	229
Raximov Timur Furkatovich	
TADBIR VA KO'NGILOCHAR XIZMATLAR MARKETING STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH.....	235
Yunusov Xurshid Azamatovich	
SUN'IY INTELLEKTGA ASOSLANGAN SAMARADORLIKNI BOSHQARISH TIZIMLARINING XODIMLAR XULQ-ATVORIGA TA'SIRI.....	240
Akramova Nilufar Beknazar qizi	
KO'CHMAS MULK OBYEKTLARINING BOZOR QIYMATINI SHAKLLANTIRUVCHI OMILLARNI TIZIMLASHTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	248
Fayzieva Gulnoza Abdurumonovna	
STUDY OF THE TRIBOLOGICAL PROPERTIES OF ORGANOMINERAL MATERIALS MODIFIED WITH A POLYFUNCTIONAL MODIFIER.....	254
Rustamov Mirshokhid	
Umida Ziyamukhamedova	
Elbek Turgunaliyev	
Sotvoldiev Khasanboy	
Mirjalol Abdulakimov	
Shokhjakhon Abdurakhimov	
YASHIL DAVLAT XARIDLARI ORQALI MAHALLIY SANOAT KORXONALARINI EKOLOGIK MODERNIZATSIYALASHNI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI	263
Abbosbek Jurayev	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATIDA YOSHLAR O'RNI, AHAMIYATI HAMDA KASBIY FAOLIYATIDA RIVOJLANISH DRAYVERLARINI SHAKLLANTIRISH MEXANIZMI.....	269
Muhamedov Shavkat Rovshan o'g'li	
TOSHKENT SHAHRIDA BARQAROR URBANIZATSIYANI TA'MINLASH MUAMMOLARINI HAL ETISHNING INTEGRATSIYALASHGAN YECHIMI SIFATIDA RAQAMLI EGIZAK (DIGITAL TWIN) TEXNOLOGIYASINI JORIY ETISH	277
Salimov Sobirjon	
Xusnuddinov Fazluddin Zuxruddin o'g'li	
Inoyatxodjayev Jamshid Shuxratullayevich	
TIJORAT BANKLARINING QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORIDAGI OPERATSIYALARINI TASHKIL ETISHNING HUQUQIY ASOSLARI.....	290
Tillayev Xurshidjon Sulaymon o'g'li	
TIKUVCHILIK SANOATI KORXONALARINING BARQAROR RIVOJLANISHI BILAN BOG'LIQ MUAMMOLARNI TAHLIL QILISH	297
Babadjanova Nozima Abdullayevna	
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЭКОНОМИКИ И ЕЁ РОЛЬ В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ	304
Камилова Наргиза Абдукахоровна	
WAYS OF IMPROVING MARKETING STRATEGIES IN HOTEL BRAND DEVELOPMENT: COMPLEMENTARITY BETWEEN PRACTICES, THE SEQUENCE OF STEPS AND THE LIMITS OF EXECUTION	309
Ergashev Oybek Mamarasul ugli	
ПРОБЛЕМЫ В УПРАВЛЕНИИ КРЕДИТНЫМ ПОРТФЕЛЕМ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ.....	316
Умаров Улугбек Унарович	
XALQARO TAJRIBADA KREATIV TURIZMNING RIVOJLANISH MEXANIZMLARI.....	323
Raxmonova Nilufar Yorqinovna	

МОНДАРИЈА	CONTENTS	КО'ЧМАС МУЛК ОБЪЕКТЛАРИНИНГ БОЗОР ҚИЙМАТИНИ БАХОЛАШГА ОИД НАЗАРИЙ YОНДАШУВЛАРНИНГ RИVOJЛAНИШИ VA ZAMONABИЙ TЕНДЕНСИЯЛАРИ	327
СОДЕРЖАНИЕ		Yusupdjanova Nargiza Utkurovna	
		MИЛЛИЙ RАQAMЛИ TО'LOV TИЗИMLAРИНИНГ RАQOBATBARDOSHLИGИ VA PУЛ MUOMALASI BAPQAPORLИGИНИ OSHИРИШ: BAHOLASH, PPOGNOZLASH, TASNIFLASH VA ИNTEГPATСИЯ YОНДАШУВЛАРИ.....	334
		Xazratkulov O'ktamjon Xikmatullayevich	
		THE ROLE OF STRATEGIC MANAGEMENT IN ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	338
		Nazirova Komola	
		XOPAZM BИЛOYATIDA URBANIZATСИЯ CИYOCATI CАMAPADOPRLИGИНИ OSHИРИШ OPQALI MИNTAQА ИQTISODИYOTИНИ BAPQAPOP RИVOJЛANTИРИШ YO'NALИشلARI	343
		Qadamov Mirzobek Ulug'bek o'g'li	
		O'ZBЕKISTON SHAROITIDA FERTIL YOSHDAGI AYOLLAR CАLOMATLИGИНИ CUN'ИY ИNTEЛЛЕКТ OPQALI BOSHQAPISHNING ИQTISODИY ИCTИQBOLLARI.....	349
		Kayumova Otikaxon Odiljon qizi	
		UMUMИY O'RTA T'AЛIM TASHKИLOTЛARI BOSHQAPUVИ CАMAPADOPRLИGИНИ OSHИРИCDA ИЛГ'OP XOPИЙИY AMALIYOTЛAPNING QИYOSИY TАHLILI	354
		Abdinabiyeva Aziza Raximjon qizi	
		O'ZBЕKISTONDA BOLALI OИLAPLAPNI ИJTИMOИY QO'LLAB-QUVVATLASH KAMBAG'ALLIKNI QISQARTИРИШ BOCИTASI CИPATIDA	359
		Asomiddinova Muzayyanxon Abdurahmon qizi	
		REPRESENTATION OF HUMAN EFFORT AND ACHIEVEMENT IN ENGLISH AND UZBEK PROVERBS	364
		Khakimboeva Muslima Ilkhomjon qizi	
		TURIZM XИZMATЛARI CАMAPADOPRLИGИНИ OSHИРИCDA TA'SIP ETUVCHI OMИLLAP VA ULAPNI BAHOLASH YO'NALИشلARI	370
		Abdusamatova Ruhshonaxon	
		XALQAP TAJRIBADA RАQAMLI BAHOLASH TИЗИMLAPINI RИVOJЛANTИРИШ MODELLARI VA ULAPNI O'ZBЕKISTONDA QO'LLASH ИMKONИYATЛARI.....	376
		Muzaffarova Mohira Nuraliyevna	
		MИNTAQADA AГPOKИMYO XИZMATЛAPINI RИVOJЛANTИРИШ OPQALI ИQTISODИYOT BAPQAPOPRLИGИGA EPИCИCИ	381
		Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
		IMPLEMENTATION AND APPLICATION OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS (IFRS) IN THE FINANCIAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN: CHALLENGES AND PROSPECTS	387
		Khatabov Temurbek Muzaffar Ugli	
		DAVЛAT-XUSUSИY CHERIKLIK (DXSH) ЛOYИHALAPIDA ACOSИY RИCKЛAP VA ULAPNI HUQUQИY TACSIMLASH MEXANИZMLARI: O'ZBЕKISTON MИCOLIDA.....	393
		Ochilov Jaloliddin Yusufjon o'g'li	
		BANK TИЗИMIDA ESG OMИLLAPINING CАMAPADOPRLИGИНИ OSHИРИCDA XOPИЙИY MAMЛAKATЛAP TAJRIBASI.....	403
		Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li	
		Iskandarov Murod Luqmanovich	
		КЛЮЧЕВЫЕ ФАКТОРЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА.....	412
		Xolbaev Nodirbek Baxodirovich	
		BUDJET XAPAJATЛARI TAPKИBИ VA ИHCON KAPИTALИGA ИNVESTИTСИЯ ИNTEHCИBЛИGИНИНГ ИQTISODИY O'SИCDA TA'SIP: O'ZBЕKISTON MИCOLIDA KOPPEЛATСИON-REGRESSION TАHLIL	416
		Temirov Muhammad Maxmud o'g'li	

IZOTROP STERJEN UCHUN BOG'LIQ DINAMIK TERMOPLASTIK MASALANI SONLI YECHISHDA CHIZIQLASHTIRISH USULLARI VA AYIRMALI SXEMALARNING QIYOSIY TAHLILI	423
Raxmatullayeva Gulshoda Ilhom qizi	
Ibodullayev Jaxongir Maxammadi o'g'li	
O'ZBEKISTONDA BANK MAHSULOTLARI VA XIZMATLARINING SAMARALI RIVOJLANISHINI AMALGA OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	432
Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich	
To'rayev Shavkat Shuxratovich	
Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	440
Pardayev To'liqin Nasirovich	
Xamidov Sherzod Gafurjonovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA INNOVATSION JARAYONLARNI BOSHQARISHNING IQTISODIY MOHIYATI VA AHAMIYATI.....	446
Shukurullayeva Saida Baxtiyarovna	
RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI RIVOJLANISHINI SAMARALI BOSHQARISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	452
Boratov Baxtiyor Sayfullayevich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING IQTISODIY MOHIYATI, MAQSADI VA VAZIFALARI	460
G'.G'. Shermatov	
A. Yunusov	
TIJORAT BANKLARIDA INFRATUZILMAVIY INVESTITSİYALARNI LIKVIDLIK VA KAPITAL IMKONIYATLARI BILAN MUVOFIQLASHTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	465
Xojanov Baxadir Omirbayevich	
IMPROVING THE METHODOLOGY OF MARKETING COMMUNICATIONS MANAGEMENT IN THE DIGITAL ECONOMY.....	471
Hojiyeva Iroda Avezovna	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI KLASSTERLASH ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	475
Rabbimov Abror Mehridin o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ART-TURIZMNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA XIZMATLAR BOZORINING TASHKILIY-IQTISODIY HOLATI TAHLILI	481
Isakdjanova Munajat Inog'omovna	
IMPROVING THE PRACTICE OF COMBATING THE LEGALIZATION OF PROCEEDS FROM CRIME IN COMMERCIAL BANKS	487
Abdiev Shakhboz Sayitmurodovich	
DIRECTIONS FOR ORGANIZATION OF STRATEGIC MANAGEMENT ACCOUNTING OF PROFIT IN ECONOMIC ENTITIES.....	494
Pardaeva Shakhnoza Abdinabievna	
ВЛИЯНИЕ УСКОРЕНИЯ РЕАЛИЗАЦИИ ИМУЩЕСТВА, ПРИНЯТОГО НА БАЛАНС БАНКОВ В СЧЁТ ЗАДОЛЖЕННОСТИ, НА БАНКИ И ЭКОНОМИКУ	498
Туймuroдов Фирдавс Файзулло угли	
RESPUBLIKA TURIZM SOHASIDA DXSHNI BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI SHAKLLANTIRISH TENDENSIYALARI.....	504
Mamayusupova Dilovarxon Begmatovna	
TOSHKENT SHAHRIDA MEHNAT RESURSLARIDAN FOYDALANISH RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH	508
Daurova Gulnoza Usan Qizi	

IQTISODIYOTNI YASHIL INNOVATSIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	514	
Razakova Barno Sayfiyevna		
RASMIY INSTITUTLARNING YO'QLIGI VA NORASMIY MOSLASHUV: QUYI ZARAFSHONDA SUG'ORISH SUVINI BOSHQARISH AMALIYOTI (223 TA FERMER XO'JALIGI MISOLIDA).....	523	
Tursunkulov Uktam		
O'ZBEKISTONDA SOLIQ QARZDORLIGINI KAMAYTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: RAQAMLI UNDIRISH, FISKAL OCHIQLIK VA SOLIQ INTIZOMINI RAG'BATLANTIRISH	529	
Mirpo'latov Jahongir Muzapparovich		
MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHNI RAQAMLI MONITORING QILISH INDIKATORLARINI TANLASH VA VAZNLASHNING KO'P MEZONLI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	535	
Qozaqova Munajat Sharifjanovna		
KLEYSTOGAM GUL TIPIGA EGA BO'LGAN G'O'ZA NAVLARI VA DURAGAY KOMBINATSIYALARIDA QIMMATLI XO'JALIK BELGILARINING IRSIYLANISH XUSUSIYATLARI	543	
Asamatdinov Qalila Amirovich		
GURUH KORXONALARIDA DAROMADLARNI KONSOLIDATSIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOTDA AKS ETTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY MASALALARI	547	
Davronova Dilnoza Damirovna		
O'ZBEKISTON SUG'URTA, MIKROSUG'URTA BOZORINING RIVOJLANISHI, HOZIRGI HOLATI, MUAMMOLAR VA KO'RSATKICHLARI TAHLILI	553	
Ravshanova Mohinur Urolovna		
INVESTITSIYA FAOLIGINING HUDUDIY DIFFERENSIATSIYASI VA UNING IQTISODIY FAOLIKKA TA'SIRI	558	
Musinov Zokir Raxmonovich		
HUDUDIY TURIZMDA ESG TAMOIYLLARINI JORIY ETISHNING PROGNOZ PARAMETRLARI VA SAMARADORLIGI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA)	566	
Maxmudova N. U.		
KREDIT RISKLARINI SUG'URTALASHDA RISKNI QATLAMLI TAQSIMLASH MODEL VA UNING STRESS-TESTI: O'ZBEKISTON MISOLIDA.....	573	
Xo'jamov Mirsodiq Abdullayevich		
AKADEMIK LITSEYLAR MOLIVAVIY FAOLIYATIDA DAVLAT MOLIVAVIY NAZORATINING AMALGA OSHIRILISHI.....	578	
Kariyev Maxmudjon Ganiyevich		
SANOAT KORXONALARINING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA RAQAMLI MOLIVAVIY BOSHQARUV MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH		587
Buranbayeva Shoira Rustamovna		
"O'ZBEKINVEST" EKSPORT-IMPORT SUG'URTA KOMPANIYASIDA SUG'URTALASH JARAYONI VA SUG'URTA PORTFELI SAMARADORLIGINING TAHLILI	595	
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich		
NUKUS SHAHRI KO'P XONADONLI TURAR-JOY BINOLARINING KAPITAL JAMG'ARMASIDAN FOYDALANISH IQTISODIY SAMARADORLIGINI ANIQLASH USLUBLARI	601	
Tajeddinova Elmira Azatovna		
INNOVATSION EKOTIZIMNI SOLIQ IMTIYOZLARI ORQALI QO'LLAB-QUVVATLASH SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODIKASI	606	
Turg'unov Behzodbek Abdurasul o'g'li		
Karimov Muzaffar		
Maraimova Umida		
INKLYUZIV OLIY TA'LIM SHAROITIDA IJTIMOY MARKETINGNI REJALASHTIRISH		

METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	611
Shoyev Alim Xalmuratovich	
BANK OPERATSIYALARIDA JINOIY DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISH XAVFINI BAHOLASH KO'RSATKICHLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	617
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
TASHABBUSLI BUDJET JARAYONIDA JAMOATCHILIK ISHTIROKI: IMKONIYATLAR, MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	625
Saparov Ilyos Xudaymuratovich	
LOGISTIKA XARAJATLARI HISOBINI TASHKIL ETISHNING USLUBIY MASALALARI.....	630
Rashidov Uchqun Ro'zimurod o'g'li	
IMPROVING BANK FINANCING MECHANISMS FOR THE CREATIVE SECTOR OF UZBEKISTAN.....	635
Kamila Rustamovna Ermanova	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI SIFATI VA MUAMMOLI KREDITLAR DINAMIKASI.....	643
Olimova Qizlarxon To'ra qizi	
OLIY TA'LIM TASHKILOTLARIDA MOLIYAVIY RESURLARNI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLARI.....	650
Alimdjano Farrux Sunnatovich	
DAVLAT XARIDLARIDA INTELLEKTUAL SKORING VA SHARTNOMA MOLIYALASHTIRISHNING INTEGRATSIYALASHGAN MEXANIZMI	655
Axmedjanov Sardorbek	
HUDUDIIY TADBIRKORLIK SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNING PANEL REGRESSIYA TAHLILI	660
Xaitova Rushana O'ktamovna	
HUDUDLARNING IQTISODIY O'SISH SIFATINI DEKOMPOZITSIYALASH VA BAHOLASHNING EKONOMETRIK-STATISTIK USLUBIYOTI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA).....	665
Turayev Baxtiyor Ergashevich	
MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI DIREKTORI MOLIYAVIY SAVODXONLIGINING TARKIBIY TUZILMASI VA BAHOLASH MEZONLARI	671
Berdimurotov Adxam Xayrulla o'g'li	
ТЕОРЕТИКО-НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ ПОВЫШЕНИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА В СФЕРЕ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ.....	675
Алламуратова Гульчехра Махсетбаевна	
MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDA YER VA MOL-MULK SOLIQLARINING FISKAL SALOHİYATINI OSHIRISH	682
Tursunova Zulayxo Abdujobir qizi	
QURILISH TASHKILOTLARIDA SIFATNI UZLUKSIZ OSHIRISHNING INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQARUV MEXANIZMI	688
Buriyev Xakim Toshimovich	
Usmanov Ilxom Achilovich	
PR KOMPANIYALARINI LOYIHA BOSHQARUVI ASOSIDA TASHKIL ETISH SAMARADORLIGI	693
Xo'jayeva Hulkaroy Turg'unovna	
O'ZBEKISTONDA FOYDA SOLIG'I VA UNING XUSUSIYATLARI	698
Zoxidov Shaxzod Shavkat o'g'li	
O'ZBEKISTONDA QO'LLANILADIGAN BOJXONA YIG'IMLARINING MOHIYATI VA AHAMIYATI.....	703
Jurayev Jonibek Javlijevich	
MAHALLIY OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA SUN'IY INTELLEKTNI JORIY ETISH IMKONIYATLARINI KOMPLEKS DIAGNOSTIKA QILISH	706
O'lmasxo'jayev Zoirxo'ja Abbos o'g'li	
MINTAQA IQTISODIYOTI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA TRANSPORT INFRATUZILMASINING ROLI.....	711
Kurambayeva Dilbar Saburbayevna	

O'ZBEKISTONDA PENSIYA TIZIMINING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH: PENSIYA JAMG'ARMASI DEFITSITI VA BUDJET TRANSFERTLARIGA QARAMLIKNI KAMAYTIRISH MEXANIZMLARI.....	718
Oqiljonov Azizjon Olimjon o'g'li	
JISMONIY SHAXSLARNING IMPORT TOVARLARIDAN BOJXONA TO'LOVLARINI UNDIRISHNI TAKOMILLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBADAN FOYDALANISH YO'NALISHLARI	725
Nomozov Abduvohid Abdurazzoq o'g'li	
FOND BOZORI VOSITASIDA TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI KENGAYTIRISHNING KONSEPTUAL YO'NALISHLARI	731
Chorieva Mohichehra Oybek qizi	
DAVLAT BUDJETINING DAROMADLARI VA UNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINING TAHLILI.....	736
Sharipov Zafar Bazarovich	
EELEKTR TARMOQLARI KORXONALARIDA INTEGRATSIYALASHGAN AKTIV REYESTRI: MOLIVAVIY VA BARQARORLIK AXBOROTINING BOG'LANGANLIGINI TA'MINLASH METODIKASI	743
Mardanov Muzaffar Xolboyevich	
ANALYSIS OF THE BRAND POSITIONING OF INSURANCE COMPANIES IN THE MARKET: A PERCEPTUAL MAP, THE COST OF DISTANCE AND THE GAP BETWEEN CLAIM AND PERCEPTION	751
Ibragimova Maftunakhon Shukhratjon kizi	
TIJORAT BANKLARIDA TO'LOV XIZMATLARI SIFATINI VA TEZKORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	759
Valiyev Doniyor Baxtiyor o'g'li	

TIJORAT BANKLARIDA TO'LOV XIZMATLARI SIFATINI VA TEZKORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

Valiyev Doniyor Baxtiyor o'g'li
Toshkent xalqaro universiteti tadqiqotchisi
ORCID: 0009-0008-5362-8738

Annotatsiya. Tijorat banklarida to'lov xizmatlari sifati va tezkorligini oshirish yo'nalishlari tadqiq etilgan. O'zbekistonning to'lov infratuzilmasi, to'lov terminallari orqali amalga oshirilgan operatsiyalar aylanmasi, naqd pul ulushi va tezkor to'lovlar tizimining qamrov darajasi xalqaro ko'rsatkichlar bilan qiyosiy tahlil qilingan. To'lov xizmatlari sifati tezkorlik, ishonchlilik, xavfsizlik, shaffoflik va qulaylik mezonlari asosida kompleks baholashga yo'naltirilgan besh o'lchovli yondashuv ilmiy jihatdan asoslangan. Tadqiqot natijalari asosida hisobvaraqlar o'rtasidagi tezkor to'lovlarni rivojlantirish, xizmat sifati standartlarini joriy etish hamda firibgarlikka qarshi kurashish bo'yicha ma'lumotlar almashinuvini takomillashtirishga qaratilgan uchta amaliy taklif ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, to'lov xizmatlari, xizmat sifati, to'lovlar tezkorligi, tezkor to'lovlar tizimi, naqd pulsiz hisob-kitoblar, bank kartalari, to'lov terminallari, masofaviy bank xizmatlari, raqamli transformatsiya, o'zaro muvofiqlik, ochiq banking, QR-to'lovlar, antifrod tizimi, kiberxavfsizlik, moliyaviy inklyuzivlik, SERVQUAL, O'zbekiston.

Аннотация. Исследованы основные направления повышения качества и оперативности платёжных услуг в коммерческих банках. Проведён сравнительный анализ платёжной инфраструктуры Узбекистана, объёма операций через платёжные терминалы, доли наличных денежных средств и уровня охвата системой быстрых платежей в сопоставлении с международными показателями. Научно обоснован пятимерный подход к комплексной оценке качества платёжных услуг, включающий скорость, надёжность, безопасность, прозрачность и удобство. На основе результатов исследования разработаны три практических предложения, направленных на развитие мгновенных платежей между банковскими счетами, внедрение стандартов качества платёжных услуг и совершенствование обмена данными для противодействия мошенничеству.

Ключевые слова: коммерческие банки, платёжные услуги, качество услуг, скорость платежей, система быстрых платежей, безналичные расчёты, банковские карты, платёжные терминалы, дистанционные банковские услуги, цифровая трансформация, операционная совместимость, открытый банкинг, QR-платежи, антифрод-система, кибербезопасность, финансовая инклюзивность, SERVQUAL, Узбекистан.

Abstract. The study examines key approaches to improving the quality and speed of payment services in commercial banks. A comparative analysis is conducted of Uzbekistan's payment infrastructure, payment terminal transaction volumes, the share of cash transactions, and the coverage of instant payment systems against international benchmarks. A five-dimensional approach to the comprehensive assessment of payment service quality is scientifically substantiated, incorporating speed, reliability, security, transparency, and convenience. Based on the research findings, three practical recommendations are developed to promote account-to-account instant payments, introduce payment service quality standards, and enhance anti-fraud data exchange mechanisms.

Keywords: commercial banks, payment services, service quality, payment speed, instant payment systems, cashless payments, bank cards, payment terminals, remote banking services, digital transformation, interoperability, open banking, QR payments, anti-fraud systems, cybersecurity, financial inclusion, SERVQUAL, Uzbekistan.

KIRISH

To'lov xizmatlari moliya sektorining eng yirik daromad manbalaridan biriga va banklararo raqobatning asosiy yo'nalishiga aylandi. 2024-yilda jahon to'lov sanoati 3,6 trln tranzaksiya va 2,0 kvadrillion AQSh dollari miqdoridagi mablag'lar oqimiga xizmat ko'rsatib, 2,5 trln AQSh dollari miqdorida daromad olgan [1].

2019–2024-yillarda ushbu daromad yiliga oʻrtacha 7 foizga oʻsgan, 2024-yilda esa oʻsish surʼati 4 foizgacha sekinlashgan. Demak, ekstensiv oʻsishdan xizmat sifati va samaradorligiga asoslangan rivojlanish bosqichiga oʻtish kuzatilmoqda: banklarning toʻlov xizmatlaridan oladigan daromadlari xizmat sifati, tezkorligi va tannarxiga tobora koʻproq bogʻliq boʻlib bormoqda.

Tezkor toʻlov tizimlari mazkur raqobat mezonlarini oʻzgartirdi. Hindistonning UPI tizimi 2025-yilda 228,3 mlrd, Braziliyaning Pix tizimi esa 79,7 mlrd tranzaksiyani qayta ishlagan [2]. Yevropa Ittifoqida 2024/886-sonli Reglament yevrodagi tezkor pul oʻtkazmalarini kecha-yu kunduz, 10 soniya ichida va oddiy pul oʻtkazmalaridan yuqori boʻlmagan narxda amalga oshirishni banklar uchun majburiy etib belgilagan [3]. Shu tariqa, tezkorlik raqobat ustunligidan meʼyoriy talab darajasiga koʻtarilmoqda.

Toʻlov xizmatlariga boʻlgan talab ham kengaydi. Global Findex 2025 maʼlumotlariga koʻra, 2024-yilda dunyo katta yoshli aholisining 79 foizi moliyaviy hisobvaraqqa ega boʻlgan, past va oʻrta daromadli mamlakatlarda savdo nuqtalarida raqamli toʻlovlarni amalga oshirganlar ulushi esa 2021-yildagi 35 foizdan 42 foizgacha oshgan [4]. Transchegaraviy toʻlovlarda rivojlanish surʼatlarini yanada jadallashtirish zarurati mavjud: Moliyaviy barqarorlik kengashi G20 yoʻl xaritasining narx va tezkorlik boʻyicha maqsadlariga 2027-yilgacha erishish uchun qoʻshimcha chora-tadbirlar talab etilishini qayd etgan [5].

Oʻzbekistonda toʻlov infratuzilmasining rivojlanishi bilan bir qatorda xizmat sifatini yanada takomillashtirish imkoniyatlari kengaymoqda. Muomaladagi bank kartalari soni 2023-yil boshidagi 34,2 mln donadan 2026-yil boshida 68,3 mln donaga, 2026-yil 1-avgustga kelib esa 75,7 mln donaga yetgan [6, 7]. Toʻlov terminallari orqali amalga oshirilgan operatsiyalar aylanmasi 2025-yilda 460,3 trln soʻmni tashkil etgan. Shu bilan birga, banklar orqali naqd pul aylanmasi 2025-yilda 24 foizga oʻsib, 1 250 trln soʻmga yetgan, banklarga kelib tushgan mablagʻlarning 57 foizi esa naqd shaklda boʻlgan [8].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mavzuga oid ilmiy adabiyotlar toʻrtta asosiy yoʻnalishda rivojlangan: toʻlov tizimlarining iqtisodiy nazariyasi, elektron toʻlovlarning banklar samaradorligiga taʼsiri, xizmat sifatini oʻlchash hamda tezkor toʻlovlar va raqamli raqobat masalalari.

Birinchi yoʻnalishda Kahn va Roberds [16] toʻlovni majburiyatlarning bajarilishini taʼminlovchi institutsional mexanizm sifatida talqin qilib, tizimning qiymati hisob-kitoblarning yakuniyligi va ishtirokchilar oʻrtasidagi ishonchga bogʻliqligini koʻrsatgan. Rochet va Tirole [17] ikki tomonlama bozorlar nazariyasida toʻlov platformasining muvaffaqiyati tariflarning umumiy darajasigagina emas, balki ularning toʻlovchi va savdogar oʻrtasidagi taqsimotiga ham bogʻliqligini asoslagan.

Ikkinchi yoʻnalish samaradorlik masalalariga bagʻishlangan. Berger [19] texnologik taraqqiyot bank xizmatlarining sifati va xilma-xilligini oshirishini, xarajatlarning kamayishi esa, asosan, toʻlovlar va axborotni qayta ishlash operatsiyalarida kuzatilishini koʻrsatgan. Humphrey va boshqalar [20] Yevropaning 12 ta mamlakati misolida qogʻoz shaklidagi toʻlovlardan elektron toʻlovlarga va bank filiallaridan bankomatlarga oʻtish 1987–1999-yillarda banklarning operatsion xarajatlarini qariyb 32 mlrd AQSh dollariga qisqartirganini baholagan. Hasan va boshqalar [21] Yevropa Ittifoqining 27 ta mamlakati maʼlumotlari asosida chakana toʻlov xizmatlari rivojlangan bozorlarda banklarning daromadliligi yuqoriroq va barqarorroq ekanini aniqlagan. Mazkur tadqiqotlardan kelib chiqadigan umumiy xulosa shundan iboratki, toʻlov xizmatlariga yoʻnaltirilgan investitsiyalar banklar faoliyatining samaradorligini oshirish manbalaridan biri hisoblanadi.

Uchinchi yoʻnalish xizmat sifatini oʻlchash masalalarini qamrab oladi. Grönroos [22] xizmat sifatini texnik (nima taqdim etildi) va funksional (qanday taqdim etildi) tarkibiy qismlarga ajratgan. Parasuraman va boshqalar [23] sifatni mijoz kutgan va idrok etgan xizmat oʻrtasidagi tafovut sifatida taʼriflab, uni beshta oʻlcham asosida baholovchi SERVQUAL shkalasini ishlab chiqqan. Keyinchalik ushbu mualliflar elektron xizmatlar uchun E-S-QUAL shkalasini taklif etib, samaradorlik, tizimning ishlash qobiliyati, bajarilishning toʻliqligi va maxfiylikni asosiy oʻlchamlar sifatida ajratib koʻrsatgan [24]. Davis [25] texnologiyani qabul qilish modelida foydalanuvchi qarorini idrok etilgan foydalilik va foydalanish qulayligi belgilashini asoslagan, Venkatesh va boshqalar [26] esa ushbu yondashuvni ijtimoiy taʼsir va qulay sharoitlar omillari bilan toʻldirgan. Toʻlov xizmatlariga tatbiq etilganda, mazkur modellar tezkorlik bilan bir qatorda xavfsizlik va narxlarning oldindan maʼlum boʻlishi ham xizmat sifatining muhim tarkibiy qismlari ekanini anglatadi.

Mahalliy adabiyotlarda Abdullayeva [34] hisob-kitoblarni tashkil etishning nazariy va tashkiliy asoslarini tizimli ravishda yoritgan. Soʻnggi tadqiqotlarda raqamlashtirish jarayonlari empirik jihatdan tahlil qilingan. Begimqulova [35] masofaviy bank xizmatlaridan foydalanuvchilar soni 2020-yil 1-iyundagi 10,94 mln nafardan 2025-yil 1-yanvarda 52,92 mln nafarga yetganini koʻrsatib, banklar oʻrtasidagi raqamli rivojlanish darajasida tafovutlar mavjudligini qayd etgan. Mamadiyarov [36] raqamli bank xizmatlari bilan bogʻliq risklar va kiberxavfsizlik tahdidlarini boshqarish masalalarini oʻrgangan. Umarova [37] banklarni transformatsiya qilish jarayonida raqamli xizmatlarning afzalliklari va takomillashtirish imkoniyatlarini qiyoslagan. Nazarova

[38] raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanish darajasi yosh, daromad va raqamli savodxonlikka bog'liqligini ko'rsatgan.

Mazkur tadqiqotda to'lov xizmatlari sifati deganda bankning to'lovlarni mijoz kutgan muddatda, uzilishsiz, xavfsiz, oldindan ma'lum narxda va qulay kanal orqali amalga oshirish qobiliyati tushuniladi. Tezkorlik sifatning alohida o'lchovi bo'lib, to'lov topshirig'i berilgan paytdan mablag' oluvchining ixtiyoriga kelib tushgunga qadar o'tgan vaqt hamda xizmatning kun va hafta davomida mavjudligi bilan belgilanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ikkilamchi ma'lumotlar asosidagi tavsifiy-tahliliy yondashuvga ega bo'lib, 2023-yil 1-yanvardan 2026-yil 1-avgustgacha bo'lgan davrni qamrab oladi. Asosiy empirik bazani Markaziy bankning bank kartalari, to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklar, shuningdek, terminallar orqali amalga oshirilgan operatsiyalar aylanmasi to'g'risidagi ma'lumotlari hamda 2025-yil uchun naqd pul muomalasi sharhi tashkil etadi [6, 7, 8]. Hisob-kitob kanallari bo'yicha ko'rsatkichlar Markaziy bankning rasmiy axborotlaridan olingan [39, 40, 41]. Qiyosiy ma'lumotlar McKinsey sharhi, Global Findex 2025 ma'lumotlar bazasi, Moliyaviy barqarorlik kengashi hisoboti hamda UPI va Pix tizimlari bo'yicha yillik ko'rsatkichlardan iborat [1, 2, 4, 5].

Tadqiqotda beshta usul qo'llanildi. Iqtisodiy tahlil yordamida infratuzilma, aylanma va naqd pul ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqliklar o'rganildi. Statistik usullar dinamika qatorlari, o'sish sur'atlari va nisbiy intensivlik ko'rsatkichlarini hisoblashni qamrab oldi. Qiyosiy tahlil O'zbekistonning Tezkor to'lovlar tizimini UPI va Pix tizimlari bilan solishtirishda qo'llanildi. Tizimli yondashuv xizmat sifati o'lchovlarini ajratishda, mantiqiy umumlashtirish esa xulosa va takliflarni shakllantirishda qo'llanildi.

Infratuzilma zichligi va foydalanish intensivligi ikkita hosilaviy ko'rsatkich orqali baholandi:

$$K_t = N_t^{karta} / N_t^{term}, \quad A_t = V_t / N_t^{term} \quad (1)$$

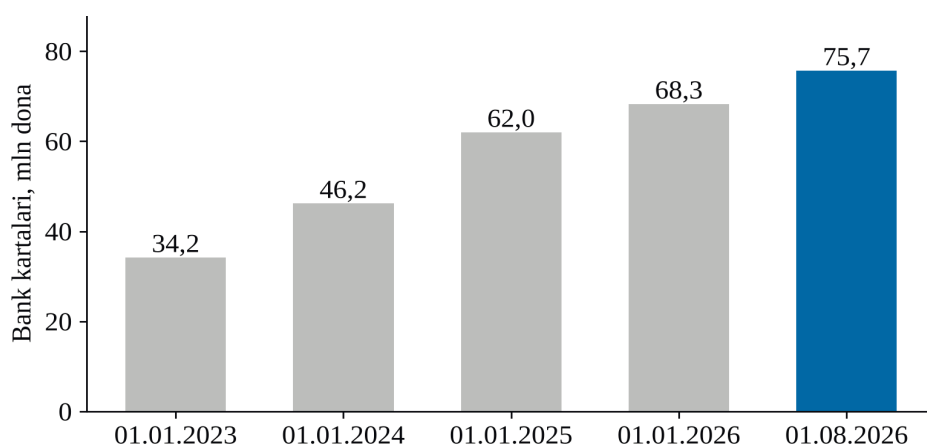
Bu yerda K — bitta terminalga to'g'ri keladigan kartalar soni, A — bitta terminalning yillik aylanmasi, N — tegishli sana holatiga kartalar va terminallar soni, V — yil davomida terminallar orqali o'tgan to'lovlar hajmi. Aylanma o'sishining manbalari logarifmik ajratish orqali aniqlandi:

$$\ln(V_1 / V_0) = \ln(N_1 / N_0) + \ln(A_1 / A_0) \quad (2)$$

Tenglikning o'ng tomonidagi birinchi had infratuzilma kengayishining, ikkinchi had foydalanish intensivligi o'sishining hissasini bildiradi. Tezkor to'lov tizimlarini taqqoslash uchun aholi jon boshiga yillik tranzaksiyalar soni hisoblandi; aholi soni taxminiy yaxlitlangan qiymatlarda olindi (O'zbekiston — 37,2 mln, Hindiston — 1,46 mlrd, Braziliya — 213 mln kishi).

TAHLIL VA NATIJALAR

Infratuzilma: kartalar soni va to'lovlarni qabul qilish tarmog'ining o'sish sur'atlari. Muomaladagi bank kartalari soni uch yil davomida ikki baravarga oshdi: 2023-yil 1-yanvardagi 34,2 mln donadan 2026-yil 1-yanvarda 68,3 mln donaga yetdi (1-rasm). O'rtacha yillik o'sish sur'ati 25,9 foizni tashkil etdi. Yillik o'sish sur'ati 2023 va 2024-yillarda mos ravishda 35,1 va 34,2 foiz bo'lgan bo'lsa, 2025-yilda 10,1 foizni tashkil etdi.

1-rasm. Muomaladagi bank kartalari soni, 2023–2026-yillar¹

1 Manba: [6, 7] ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Kartalar soni katta yoshli aholi sonidan sezilarli darajada yuqori. Bu holat kartalar qamrovi bilan bir qatorda takroriy emissiya hajmi ham ortib borayotganini ko'rsatadi. Markaziy bank tomonidan bir shaxsga beriladigan kartalar sonini cheklash imkoniyatining ko'rib chiqilayotgani ham mazkur jarayonni tartibga solishga qaratilgan yondashuvni ifodalaydi. To'lovlarni qabul qilish infratuzilmasi esa o'ziga xos sur'atlarda rivojlandi (1-jadval).

1-jadval
To'lov infratuzilmasining asosiy ko'rsatkichlari²

Ko'rsatkich	2025-yil 1-yanvar	2026-yil 1-yanvar	2026-yil 1-avgust
Bank kartalari, mln dona	62,0	68,3	75,7
To'lov terminallari, ming dona	426,2	430,8	453,5
Bankomat va infokiosklar, ming dona	29,9	40,1	47,0
Bitta terminalga to'g'ri keladigan kartalar, dona	145,5	158,5	166,9

2025-yilda terminallar soni 1,1 foizga, bankomat va infokiosklar soni esa 34,0 foizga oshdi. Bitta terminalga to'g'ri keladigan kartalar soni 145,5 donadan 2026-yil avgustida 166,9 donaga yetdi. Demak, kartalar emissiyasi ekvayring infratuzilmasiga nisbatan yuqoriroq sur'atlarda o'smoqda, naqd pul berish infratuzilmasi esa to'lovlarni qabul qilish tarmog'iga nisbatan o'ttiz baravardan ziyod tezroq kengaymoqda. Rochet va Tirole [17] yondashuviga ko'ra, bu ikki tomonlama bozorning savdogarlar segmentini yanada rivojlantirish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadi.

O'sish manbai: mavjud infratuzilmadan foydalanish intensivligi. Terminallar orqali amalga oshirilgan operatsiyalar aylanmasi 2025-yilda 40,9 foizga oshdi. (2)-formula bo'yicha ajratish ushbu o'sishning tarkibini ochib beradi (2-jadval).

2-jadval
Terminallar orqali aylanma o'sishining omillari, 2024–2025-yillar³

Ko'rsatkich	2024-yil	2025-yil	O'zgarish, %
Terminallar orqali aylanma, trln so'm	326,7	460,3	+40,9
Terminallar soni (yil oxiriga), ming dona	426,2	430,8	+1,1
Bitta terminalning yillik aylanmasi, mln so'm	766,5	1 068,5	+39,4

O'sishning 3 foizi terminallar sonining ko'payishi, 97 foizi esa bitta terminal aylanmasining ortishi hissasiga to'g'ri keladi. Ushbu tendensiya 2026-yilda ham davom etdi: yanvar–iyul oylarida terminallar orqali 387,4 trln so'mlik operatsiyalar amalga oshirilgan, bitta kartaga to'g'ri keladigan o'rtacha oylik aylanma esa 562 ming so'mdan 731 ming so'mga oshgan [7]. Natijalar naqd pulsiz to'lovlar hajmining o'sishida infratuzilma soni bilan bir qatorda mavjud infratuzilmadan foydalanish intensivligi ham muhim ahamiyat kasb etayotganini ko'rsatadi. Shunday ekan, rivojlanish siyosatida miqdoriy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda sifat ko'rsatkichlariga ham ustuvor ahamiyat berish maqsadga muvofiq.

Naqd pul va naqd pulsiz to'lovlar dinamikasi. 2025-yilda banklarga jami pul tushumlari 1 075 trln so'mni tashkil etib, 28 foizga oshdi. Terminallar va mobil ilovalar orqali tushumlar ulushi 40 foizdan 43 foizgacha ko'tarildi [8]. Shu bilan birga, mazkur davrda banklar orqali naqd pul aylanmasi 24 foizga o'sib, 1 250 trln so'mga yetdi. Bank kassalari va bankomatlardan berilgan naqd pul hajmi 125 trln so'mga ko'payib, 635 trln so'mni tashkil etdi. Markaziy bank farqni qoplash maqsadida muomalaga qo'shimcha 16,8 trln so'm naqd pul chiqardi.

Bank kartalari naqd puldan foydalanish vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. 2025-yilning birinchi yarmida bank kassalaridan berilgan naqd pulning 45 foizi kartalardan yechilgan mablag'larga to'g'ri kelgan, umumiy pul massasida naqd pul ulushi esa 2025-yil 1-iyul holatiga 18,9 foizni tashkil etgan [42]. Ijobiy tendensiya ham kuzatilmoqda: kartalarga kirim qilingan mablag'larning naqdlashtirilgan qismi 2023-yildagi 24 foizdan 2025-yilda 19 foizgacha pasaygan [8]. Naqd pulsiz va naqd pul shaklidagi to'lovlar parallel ravishda rivojlanmoqda. Bu savdo nuqtalarida naqd pulsiz to'lovlarni qabul qilish narxi va qulayligini yanada takomillashtirish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadi.

Hisob-kitob kanallari: chakana to'lovlarning karta infratuzilmasida jamlanishi. To'lov kanallarining ko'lamini bir-biridan sezilarli darajada farq qiladi (3-jadval).

² Manba: [6, 7] ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi.

³ Manba: [6] ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi.

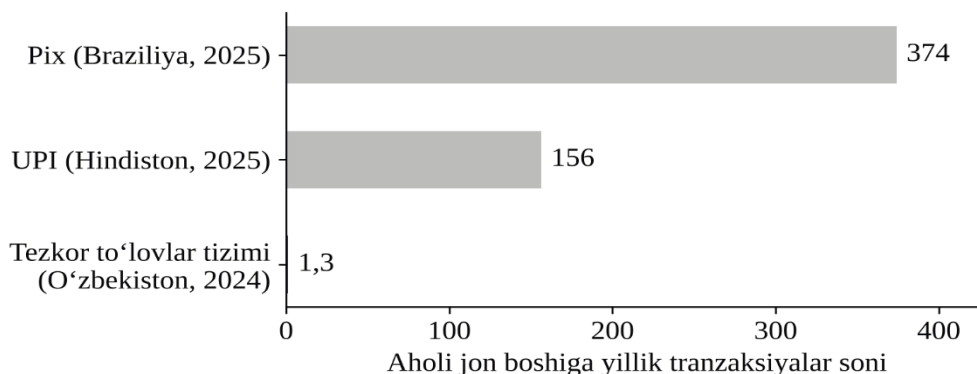
3-jadval
Asosiy to'lov kanallarining ko'lam⁴

Kanal	Davr	Hajm	Asosiy foydalanuvchi
Markaziy bankning banklararo to'lov tizimi	2024-yil	7 279 trln so'm	Banklar, yuridik shaxslar
Tezkor to'lovlar tizimi	2024-yil	917,9 trln so'm; 47,6 mln tranzaksiya	Yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlar
To'lov terminallari	2024-yil	326,7 trln so'm	Jismoniy shaxslar, savdo va xizmat ko'rsatish
Kartadan kartaga o'tkazmalar	2023-yil	224,3 trln so'm	Jismoniy shaxslar
QR-kod orqali to'lovlar	2024-yil	441,8 mlrd so'm	Jismoniy shaxslar, kichik savdo

Tezkor to'lovlar tizimi 2024-yilda 47,6 mln tranzaksiyani qayta ishlagan, bu 2023-yildagi 31,4 mln tranzaksiyaga nisbatan 51,6 foizga ko'p [40, 44]. Tizim kecha-yu kunduz faoliyat yuritadi va zamonaviy texnologik imkoniyatlarga ega. Bitta tranzaksiyaning o'rtacha summasi esa 19,3 mln so'mni tashkil etadi.

Fuqarolar o'rtasidagi tezkor hisob-kitoblar Uzcard va Humo karta infratuzilmasi orqali amalga oshiriladi. 2023-yilda kartadan kartaga o'tkazmalar hajmi 56 foizga oshib, 224,3 trln so'mga yetgan [40]. 2025-yilda bunday o'tkazmalarining 46,1 foizi 1 mln so'mgacha, 62,9 foizi esa 5 mln so'mgacha bo'lgan summalarga to'g'ri kelgan [11]. Kundalik kichik miqdordagi to'lovlar har bir operatsiya uchun protsessing xarajatlarini talab qiladigan kanallar orqali amalga oshirilmoqda. QR-kod orqali to'lovlar 2024-yilda 31 foizga o'sgan bo'lsa-da, ularning hajmi terminallar aylanmasining 0,14 foizini tashkil etgan [41].

Xalqaro taqqoslash mavjud tafovutlar ko'lamini ko'rsatadi (2-rasm).

2-rasm. Tezkor to'lov tizimlarida aholi jon boshiga yillik tranzaksiyalar soni⁵

Pix tizimida aholi jon boshiga yiliga qariyb 374 ta, UPI tizimida 156 ta tranzaksiya to'g'ri keladi, O'zbekistonning Tezkor to'lovlar tizimida esa ushbu ko'rsatkich 1,3 tani tashkil etadi. Taqqoslash to'liq mos emas, chunki O'zbekistonda jismoniy shaxslar o'rtasidagi o'tkazmalar boshqa kanallarda hisobga olinadi. Shunga qaramay, mazkur taqqoslash asosiy tarkibiy farqni ko'rsatadi: yetakchi mamlakatlarda chakana to'lovlar markaziy bank boshqaradigan, hisobvaraqlarga asoslangan yagona tezkor infratuzilmada jamlangan bo'lsa, O'zbekistonda ushbu infratuzilma, asosan, korporativ segmentga xizmat ko'rsatmoqda.

Xavfsizlik: xizmat sifatining muhim o'lchovi. To'lovlar tezkorligining ortishi bilan firibgarlik xavflarini boshqarishning ahamiyati ham oshmoqda, chunki tezkor to'lovlarni qaytarish imkoniyatlari cheklangan. 2024-yilda O'zbekistonda 58,8 mingta kiberjinoyat qayd etilgan, 2022–2024-yillarda fuqarolarga yetkazilgan zarar 1,9 trln so'mdan oshgan [10]. 2025-yilning o'zida zarar yana 1,9 trln so'mni tashkil etgan [9]. Ushbu summa terminallar yillik aylanmasining 0,4 foiziga teng. Jinoyatlarning asosiy usullari orasida texnik buzish bilan bir qatorda ijtimoiy muhandislik usullari ham muhim o'rin tutadi: zararli dasturlar 38 foizni, sotuvchi yoki xaridor niqobidagi firibgarlik esa 18 foizni tashkil etadi [45].

⁴ Manba: [6, 39, 40, 41, 44].

⁵ Manba: [2, 44] ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi; aholi soni taxminiy.

Natijalarning nazariy talqini. Natijalar ikki tomonlama bozorlar nazariyasining O'zbekiston sharoitida qo'llanish imkoniyatlarini ko'rsatadi. Kartalar soni ikki baravarga oshgan sharoitda terminallar sonining nisbatan barqaror saqlangani, naqd pul aylanmasining esa o'sishda davom etgani to'lovlarni qabul qiluvchi tomon infratuzilmasini yanada rivojlantirish muhimligini ko'rsatadi. Savdogarlar uchun naqd pulsiz to'lovlarni qabul qilishning iqtisodiy jozibadorligini oshirish kartalar emissiyasi bilan bir qatorda naqd pul ulushini qisqartirishga ham xizmat qilishi mumkin.

Frost va boshqalar [30] aniqlagan uchta shart — markaziy bank boshqaruvi, nobank ishtirokchilarning qatnashuvi va foydalanish ssenariylarining xilma-xilligi — O'zbekistonda qisman amalga oshirilgan. Tezkor to'lovlar tizimi Markaziy bankka tegishli bo'lib, uning foydalanuvchilari doirasini kengaytirish hamda savdo nuqtalaridagi to'lovlarni yagona QR-standart asosida rivojlantirish imkoniyatlari mavjud. Shu sababli tizimning mavjud texnologik salohiyatidan ommaviy chakana to'lovlar yo'nalishida yanada kengroq foydalanish maqsadga muvofiq.

4-jadval
To'lov xizmatlari sifatining o'lchovlari va kuzatuv ko'rsatkichlari⁶

O'lchov	Mazmuni	Kuzatuv ko'rsatkichi	Amalga oshiruvchi
Tezkorlik	To'lovning boshidan oxirigacha bajarilish vaqti, 24/7 rejimida mavjudlik	10 soniya ichida oluvchiga yetib borgan o'tkazmalar ulushi	Markaziy bank, banklar
Ishonchlilik	Uzilishsiz ishlash, to'lovning birinchi urinishda bajarilishi	Kanallarning uzluksiz ishlash vaqti; rad etilgan tranzaksiyalar ulushi	Banklar, to'lov tizimi operatorlari
Xavfsizlik	Ruxsatsiz operatsiyalardan himoya qilish, zararni qoplash	Aylanmaning har 100 ming so'miga to'g'ri keladigan fribgarlik zarari; qaytarilgan mablag'lar ulushi	Markaziy bank, banklar, Ichki ishlar vazirligi
Shaffoflik	Narx va muddatning oldindan ma'lum bo'lishi	To'liq qiymati tasdiqlashdan oldin ko'rsatilgan to'lovlar ulushi	Banklar
Qulaylik	Kanal tanlovi, o'zaro muvofiqlik, murojaatlarni hal qilish	Yagona QR-kodni qabul qiluvchi savdo nuqtalari ulushi; shikoyatlarni hal qilish muddati	Banklar, to'lov tashkilotlari

Modelning ishlashini kuzatish uchun to'lov xizmatlari sifatining integral indeksi (TXSI) taklif etiladi:

$$TXSI = 0,25 \cdot T + 0,25 \cdot I + 0,20 \cdot X + 0,15 \cdot Sh + 0,15 \cdot Q \quad (3)$$

Bu yerda T , I , X , Sh va Q — mos ravishda tezkorlik, ishonchlilik, xavfsizlik, shaffoflik va qulaylik bo'yicha 0 dan 1 gacha me'yorlangan subindekslar. Vaznlar muallifning ekspert bahosi bo'lib, tezkorlik va ishonchlilikka eng katta vazn berilishi ular xizmatning asosiy vazifasini — to'lovning o'z vaqtida yetib borishini tavsiflashi bilan izohlanadi. Vaznlarni keyingi bosqichda mijozlar so'rovi yoki bosh komponentlar usuli bilan aniqlashtirish zarur.

Kuzatish jarayonida jarayon va natija ko'rsatkichlarini farqlash lozim. Kartalar, terminallar yoki tizimga ulangan banklar soni jarayon ko'rsatkichlari hisoblanadi: ular chora-tadbirlarning amalga oshirilganini bildiradi, biroq mijoz uchun yakuniy natijani bevosita ifodalamaydi. Natija ko'rsatkichlari sifatida tushumlarda naqd pul ulushining qisqarishi, hisobvaraqqdan hisobvaraqqqa tezkor o'tkazmalar ulushining o'sishi va fribgarlik zararining aylanmaga nisbati olinishi mumkin.

Amaliy ahamiyat. Natijalar O'zbekiston sharoitida uchta darajada qo'llanilishi mumkin. Regulyator darajasida bitta terminalning yillik aylanmasi va bitta terminalga to'g'ri keladigan kartalar soni infratuzilmaning miqdoriy holatini aks ettiruvchi amaldagi statistikaga qo'shimcha kuzatuv ko'rsatkichlari bo'la oladi. 2025-yilda aylanma o'sishining 97 foizi intensivlik hisobiga ta'minlangani rivojlanish siyosatida terminallar soni bilan bir qatorda ulardan foydalanish intensivligiga ham ustuvor ahamiyat berish uchun asos bo'ladi.

Bank darajasida 1 mln so'mgacha bo'lgan o'tkazmalarning 46,1 foizlik ulushi xarajatlarni optimallashtirish imkoniyatlarini ko'rsatadi. Bunday o'tkazmalarni hisobvaraqlarga asoslangan tezkor kanallarga birinchi bo'lib yo'naltirgan bank protsessing xarajatlarni kamaytirishi va mijozlarga qulayroq tariflarni taklif etishi mumkin. Antifrod tizimi natijalarini ochiq e'lon qilish esa xavfsizlikni raqobat omiliga aylantirishga xizmat qiladi.

6 Manba: muallif ishlanmasi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda to'lov xizmatlarining sifati va tezkorligini oshirishda asosiy e'tibor infratuzilmaning mavjudligi bilan bir qatorda uning tarkibi va undan foydalanish samaradorligini takomillashtirishga qaratilishi lozim. Bank kartalari soni uch yil davomida ikki baravarga oshib, 68,3 mln donaga yetdi, terminallar soni esa 2025-yilda 1,1 foizga ko'paydi. Terminallar orqali amalga oshirilgan operatsiyalar aylanmasining 40,9 foizlik o'sishida foydalanish intensivligining hisssasi 97 foizni tashkil etdi. Shu bilan birga, banklarga kelib tushgan mablag'larning 57 foizi naqd shaklda bo'lib, naqd pul aylanmasi yiliga 24 foizga o'smoqda.

Kecha-yu kunduz faoliyat yuritadigan Tezkor to'lovlar tizimi mavjud bo'lib, u, asosan, korporativ hisob-kitoblarga xizmat ko'rsatadi: bitta tranzaksiyaning o'rtacha summasi 19,3 mln so'mni tashkil etadi, aholi jon boshiga esa yiliga 1,3 ta tranzaksiya to'g'ri keladi. Fuqarolarning kundalik pul o'tkazmalari karta infratuzilmasi orqali amalga oshiriladi, QR-to'lovlar hajmi esa terminallar aylanmasining 0,14 foizini tashkil etadi. Xavfsizlik to'lov xizmatlari sifatining muhim o'lchovlaridan biri bo'lib, uni yanada mustahkamlash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda: 2025-yilda kiberjinoyatlar natijasida yetkazilgan zarar 1,9 trln so'mni tashkil etdi.

Mazkur takliflar o'zaro bir-birini to'ldiradi: birinchisi to'lovlarning tannarxi va amalga oshirish muddatini, ikkinchisi banklar o'rtasidagi axborot assimetriyasini, uchinchi esa to'lovlar tezkorligining ortishi bilan bog'liq xavflarni kamaytirishga qaratilgan. Ushbu takliflarning birgalikda amalga oshirilishi natijasida to'lov xizmatlari sifati alohida bankning raqobat ustunligi sifatida emas, balki butun to'lov tizimining umumiy sifat ko'rsatkichi sifatida shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. McKinsey & Company. The 2025 McKinsey Global Payments Report: Competing Systems, Contested Outcomes [Elektron resurs]. – 2025. – URL: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/global-payments-report>
2. Baker, J. UPI and Pix's 2025 Growth and Cross-Border Opportunities [Elektron resurs] / J. Baker // FXC Intelligence. – 2026. – 10-aprel. – URL: <https://www.fxcintel.com/research/analysis/upi-pix-2025-growth>
3. European Parliament and Council of the European Union. Regulation (EU) 2024/886 of 13 March 2024 as Regards Instant Credit Transfers in Euro // Official Journal of the European Union. – 2024. – L 2024/886.
4. Klapper, L. The Global Findex Database 2025: Connectivity and Financial Inclusion in the Digital Economy [Elektron resurs] / L. Klapper, D. Singer, L. Starita, A. Norris. – Washington, DC : World Bank, 2025. – URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/globalfindex>
5. Financial Stability Board. G20 Roadmap for Enhancing Cross-Border Payments: Consolidated Progress Report for 2025 [Elektron resurs]. – 2025. – URL: <https://www.fsb.org/2025/10/g20-roadmap-for-cross-border-payments-consolidated-progress-report-for-2025/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 9/4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>